

SVERIGES
SKOLLEDARFÖRBUND

u.remissvar@regeringskansliet.se
anna.lindblom@regeringskansliet.se
U2019/00243/S

Stockholm 2019-05-25

Remissvar Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle (SOU 2019:4)

Sveriges Skolledarförbund inleder sitt yttrande med några allmänna reflektioner för att sedan gå vidare och kommentera de av utredningens förslag där förbundet har unik sakkompetens eller särskilt intresse.

Inledning

Det råder ingen tvekan om att ungdomar efterfrågar stöd och vägledning för såväl yrkes- och livsval i vidare mening som för specifika val av studievägar/skolor. Brister stödet tvingas ungdomar göra icke fullt informerade val vilket i sin tur kan innebära sämre välmående hos individen och ökade kostnader för samhället. Studie- och yrkesvägledning i någon form fyller en mycket viktig funktion i ett samhälle där varje individ ska ges möjlighet att utvecklas utifrån sina egna individuella förutsättningar och inte styras av exempelvis traditionella mönster.

Det är framförallt mot bakgrund av frågans tyngd som Sveriges Skolledarförbund är delvis kritiska mot utredningens förslag. Frågan har så pass avgörande betydelse för en väl fungerande kompetensförsörjning att den hade förtjänat att behandlas utifrån ett vidare helhetsperspektiv.

Utredaren skriver att studie- och yrkesvägledningens 20-åriga historia som en del av skolans uppdrag varit präglad av besvikelse. Funktionen har inte lyckats leva upp till de förväntningar som lagstiftaren haft. Utifrån den bakgrunden menar Sveriges Skolledarförbund att det är en begränsning att utredningen inte övervägt några andra lösningar för studie- och yrkesvägledningens funktionen än sådana som pekar mot skolan. Det kanske är dags att pröva en annan, eller en kompletterande lösning?

Förbundet vill varna för en övertro på enskilda lärares, och studie- och yrkesvägledares, förmåga att hjälpa enskilda elever att hitta rätt bana i livet. Att informera om studievägar, antagningskrav, arbetsmarknaden och annat faktarelaterat är ett uppdrag som en studie- och yrkesvägledning i såväl bred som snäv bemärkelse självklart ska klara av. Att hantera ungdomars växande osäkerhet inför vuxenlivet är något annat som knappast endast kan mötas via ett förstärkt vägledningssuppdrag till skolan.

SVERIGES SKOLLEDARFÖRBUND

VASAGATAN 48 • BOX 3266 • 103 65 STOCKHOLM • TELEFON 08-567 062 00 • TELEFAX 08-567 062 99
ORG.NR. 802003-0626 • STYRELSENS SÄTE STOCKHOLM • INFO@SKOLLEDARNA.SE • WWW.SKOLLEDARNA.SE

Utredaren skriver att de ungdomar som befinner sig i utbildning nu måste förvänta sig att byta bransch minst ett par gånger under sitt yrkesliv och därför planera för en yrkesbana med återkommande utbildningsinslag. En sådan osäkerhet talar för att vägledningen också behöver vara återkommande, och alltså finnas tillgänglig även för dem som lämnat skolåldern. Även detta faktum pekar mot att en vägledningsfunktion som har ett bredare uppdrag än skolans borde utredas. Sveriges Skolledarförbund anser att denna form av återkommande omställning behöver stöttas genom andra former av vägledning än den som traditionellt getts bara via skolan.

I den nationella styrningen av studie- och yrkesvägledningen förhåller sig staten inte till förekomsten av den skolmarknad som nu är ett faktum åtminstone i större tätorter. Sveriges Skolledarförbund menar att utredarens förslag inte ger någon garanti för att säkerställa den objektivitet i vägledningen som man som medborgare har rätt att förvänta sig. Objektiviteten i vägledningen är synnerligen viktig för att enskilda elever ska kunna bryta med traditionella yrkesmönster.

Förbundet saknar också förslag från utredaren som mer direkt hanterar den praktiska yrkesorienteringen, praon. I dagens unga generationer saknar många kunskap om yrken och arbetsmarknadsförhållanden vilket gör att vägledningsarbetet inte bara kan ske teoretiskt utan också måste ha en praktisk del. Hur praon ska relatera till övriga insatser inom vägledningen behöver tydliggöras.

Avslutningsvis noterar Sveriges Skolledarförbund med besvikelse att effektutvärderingar av skolans studie- och yrkesvägledningsarbete verkar saknas helt. Det går inte att hitta vetenskapligt stöd för att de problem samhället har med t.ex. bristyrken, felmatchning, omval och avhopp från gymnasieskolan kan förhindras genom en skarpare reglering av skolans ansvar. Mot bakgrund av skolans skrivning om utbildning på vetenskaplig grund ser förbundet detta som en uppenbar brist.

Utredarens förslag

- Förslag (10.2): Benämningar av det som idag igår i skolväsendets studie- och yrkesvägledning ska ändras och förtydligas i skollagen.

Sveriges Skolledarförbund har inga invändningar mot förslaget.

- Förslag (10.3) Elevernas tillgång till karriärvägledning ska tydliggöras och stärkas.

Förbundet utvecklar inledningsvis ett resonemang om inkonsekvensen och bristerna i betänkandet gällande avsaknaden av alternativa och/eller kompletterande lösningar på de aktuella samhällsproblemen. Utredaren konstaterar dels att utvärderingar av skolans insatser saknas men också att de insatser som görs idag vare sig är tillräckliga eller håller tillräckligt hög kvalitet för att leva upp till lagstiftarens målsättning. Utredarens förslag till lösning är en skarpare reglering fast utan att frånga målstyrningens principer. Någon konkretisering av vad varje elev kan förvänta sig i form av insatser föreslås inte.

Dessa förslag faller väl in i den utveckling mot skärpta förordningskrav vi sett de senaste åren. Sveriges Skolledarförbund betvivlar inte att det finns behov av förstärkningar i delar av den studie- och yrkesvägledningsverksamhet som äger rum i skolor idag om skollagens mål ska uppnås. Men förbundet saknar ett mer problematiserande resonemang om vilka anledningar det kan finnas till varför det ser ut som det gör. Utan den analysen finns det risk att utredarens förslag inte blir mer än slag i luften och att vi får en skollagstiftning som i ännu högre grad får karaktären av en verklighetsfrånvärd önskelista.

Slutligen vill Sveriges Skolledarförbund lyfta fram att om lagstiftaren väljer att förtydliga kraven på så sätt att man i förordningstext preciserar vad varje elev minst ska erbjudas i form av vägledningstjänster, måste en sådan utveckling ske parallellt med ett ökat statligt ansvar för finansieringen av skolväsendet. Ett återinförande av ett sektorsbidrag till skolan måste i så fall snabbtredas.

Sammanfattningsvis avråder Sveriges Skolledarförbund från att genomföra utredarens förslag och föreslår istället en bredare ansats för att angripa problematiken.

- Förslag (10.4) Karriärvägledarens uppgifter ska tydliggöras

Sveriges Skolledarförbund är medvetna om att studie- och yrkesvägledare ibland ges uppgifter av bredare skolledningskaraktär, istället för att arbeta med begränsade vägledningsuppgifter på en skola. Det finns inte sällan behov av vägledarkompetens t.ex. inom elevhälsan, inte minst för att stödja elever inom grundsärskolan och gymnasiesärskolan att hitta vägar som leder mot framtida egen försörjning. Vår bedömning är att det är uppgifter liknande dessa som utredaren vill motverka genom förslaget att tydliggöra arbetsuppgifterna.

Så länge som skolan styrs med dagens mål- och resultatstyrningsmodell där rektor ansvarar för att resurser används på mest effektiva sätt kommer behovet att finnas för rektor att styra över sin egen organisation för att kunna svara upp mot de förväntningar som ställs på elevers kunskapsresultat.

Om man från lagstiftarens eller skolhuvudmannens sida särskilt vill freda en resurs för specifika vägledningssuppgifter är det sannolikt nödvändigt att en sådan resurs förläggs centralt.

Sveriges Skolledarförbundet avråder från utredarens förslag att tydliggöra karriär- vägledarens uppgifter med hänvisning till de oklarheter en sådan förändring kan innebära för rektors möjligheter att styra sin enhets inre organisation.

Förbundet avråder även från ytterligare skärpningar av behörighetskraven så länge inte staten tar ansvar för kompetensförsörjningen och kan tillse att det utbildas tillräckligt många studie- och yrkesvägledare för att täcka sektors behov.

- Förslag (10.5.1) Framtidsval ska införas i grundskolan och motsvarande skolformer.

Sveriges Skolledarförbundet avråder regeringen från att införa ett obligatoriskt inslag kallat framtidsval, som alla elever måste delta i oavsett behov. Förbundet ser istället gärna att andra initiativ för att förbättra elevernas karriärkompetens uppmuntras. Exempel kan vara att elevkårer/elevråd anordnar studiebesök eller utställningar utanför skoltid för att bredda kunskapen om vilka yrkesval som finns.

Som ett alternativ föreslår Sveriges Skolledarförbundet att Karriärval läggs som en frivillig kurs utanför reglerad undervisningstid. Genomförandet av ett liknande inslag måste bygga på elevernas eget intresse och engagemang för att upplevas som meningsfullt och ge någon effekt.

- Förslag (10.5.2) Garanterad tid för framtidsval

Sveriges Skolledarförbundet avråder även detta förslag med samma motivering som i föregående punkt. Förbundet anser att ett obligatorium inte gynnar elevernas inflytande och engagemang.

Om regeringen avser att gå vidare med förslaget bifaller förbundet att tiden tas från elevens val.

- Förslag (10.5.3) Uppgifter om elevens deltagande i framtidsval ska dokumenteras i betygsdokumenten.

Sveriges Skolledarförbund avråder med samma argument som ovan.

- Förslag (10.5.4) Stärkt karriärvägledningsperspektiv i grundskolan och motsvarande skolformer.

Sveriges Skolledarförbund har inget principiellt att invända mot förslaget men påminner om att tiden för undervisning är begränsad och att ökade ambitioner på ett område måste motsvaras av minskade ambitioner på något annat.

- Bedömning (10.11) Befattningsutbildningen för rektorer bör innehålla moment om arbetet med karriärvägledning.

Sveriges Skolledarförbund avråder från en breddning av innehållet i dagens rektorsprogram. Befattningsutbildningen måste få fortsätta vara mer övergripande och fokusera ledarskapsfrågor istället för enskilda undervisningsmoment och perspektiv. Det senare bör även fortsättningsvis vara ett ansvar som i första hand åvilar lärarprofessionen.

Med vänlig hälsning

Sveriges Skolledarförbund

Matz Nilsson
Förbundsordförande